

ROLUL FORMATIV AL AUTOEVALUĂRII ÎN CADRUL CERCURILOR ȘCOLARE¹

CZU: 374.1+37.041
DOI: 10.46727/c.17-11-2023.p348-354

Valeria BOTEZATU,
doctorandă,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID iD: 0000-0001-9034-8825

Rezumat. *Autoevaluarea, ca mediu de învățare în cadrul învățământului extrașcolar, oferă elevilor un instrument puternic pentru a-și înțelege propria învățare, a-și seta obiective, a-și monitoriza progresul și a-și dezvolta abilitățile metacognitive. Astfel, autoevaluarea nu este doar o modalitate de evaluare, ci o filosofie care încurajează elevii să-și asume responsabilitatea pentru propriul proces de învățare.*

În acest articol sunt evidențiate aspectele teoretice referitoare la autoevaluare în contextul activităților extrașcolare, este argumentată importanța procesului de autoevaluare în formarea și dezvoltarea personalității elevilor și sunt prezentate rezultatele chestionării cadrelor didactice privind atitudinea acestora față de procesul de autoevaluare a elevilor în cadrul cercurilor școlare.

Cuvinte cheie: *autoevaluarea, evaluarea formativă, evaluarea reciprocă, educația nonformală, cercuri școlare*

Abstract. *Self-assessment, as a learning tool in extracurricular education, provides students with a powerful means to understand their own learning, set goals, monitor their progress, and develop metacognitive skills. Therefore, self-assessment is not just an evaluation method but a philosophy that encourages students to take responsibility for their own learning process.*

This article highlights the theoretical aspects of self-assessment in the context of extracurricular activities, argues for the importance of the self-assessment process in the formation and personal development of students, and presents the results of a survey of teachers regarding their attitude towards students' self-assessment within school clubs.

Keywords: *self-assessment, formative assessment, peer assessment, non-formal education, school clubs.*

Introducere

Autoevaluarea este în legătură cu noile direcții din didactica contemporană, când se pune tot mai mult accent pe dezvoltarea metacogniției prin implicarea elevului în a reflecta asupra procesului învățare și, implicit, asupra dificultăților/blocajelor întâlnite. John Hattie, în contextul învățării vizibile, susține că unul dintre cele mai puternice efecte asupra învățării provine din autoevaluare, ceea ce implică abilitatea de a evalua propriul proces de învățare și de a regla strategiile de învățare în consecință [4].

¹ *Articolul a fost realizat în cadrul proiectului Cadrul conceptual, metodologic și managerial al educației nonformale în Republica Moldova, Cifrul 20.80009.0807.23.*

Conform teoriei controlului cognitiv, elevii au rol activ în procesul de învățare, monitorizând și reglându-și propriile procese cognitive [3]. Acesta este un aspect central al învățării vizibile în care elevii sunt văzuți ca parteneri activi în procesul de învățare.

Autoevaluarea în cadrul cercurilor școlare este o practică esențială, cu multiple beneficii atât pentru elevi, cât și pentru profesori. În primul rând, autoevaluarea le oferă elevilor oportunitatea de a deveni conștienți de progresul lor în învățare. Prin autoanaliză, aceștia pot identifica punctele tari și punctele slabe ale cunoștințelor și abilităților lor. Autoevaluarea identifica punctele tari și punctele slabe ale cunoștințelor și abilităților lor. Autoevaluarea încurajează, de asemenea, asumarea responsabilității pentru propria învățare. Elevii devin mai implicați în procesul de învățare atunci când sunt responsabili de monitorizarea și evaluarea progresului lor. Un alt beneficiu al autoevaluării este că îi ajută pe elevi să dezvolte gândirea critică. Acest proces de analiză le permite să își îmbunătățească abilitățile de rezolvare a problemelor și de luare a deciziilor.

Elevii participă la cercuri școlare din propria inițiativă și au o motivație intrinsecă pentru învățare. Autoevaluarea îi ajută să-și dezvolte abilitățile de autoînvățare și să-și asume responsabilitatea pentru progresul lor. Ei învață să se auto-motiveze și să-și stabilească obiective personale de dezvoltare. Prin autoevaluare, elevii pot identifica mai bine domeniile/aspectele în care doresc să se dezvolte pentru a-și satisface nevoile individuale.

Totodată, autoevaluarea oferă elevilor oportunitatea de a recunoaște succesele lor personale. Aceasta poate contribui la creșterea încrederii în sine și a stimei de sine, ceea ce îi motivează să continue participarea în cercurile școlare și să exploreze noi oportunități de învățare.

Autoevaluarea implică analiza critică a propriei performanțe. Elevii învață să identifice ce au făcut bine și unde au nevoie de îmbunătățire.

Autoevaluarea poate face ca elevii să se implice mai activ în procesul de învățare. Ei devin parte a procesului de evaluare și iau în propriile mâini responsabilitatea pentru învățare, ceea ce poate duce la o mai mare implicare și angajament.

Cadru teoretic

Autoevaluarea este o modalitate de implicare a elevilor în aprecierea rezultatelor obținute în procesul de învățare. Autoevaluarea este considerată o apreciere reflexivă. Potrivit lui G.Scallon, autoevaluarea este o „apreciere, reflecție critică a valorilor anumitor idei sau a produsului muncii elevului, evoluția unor situații, proceduri și căi de învățământ în aspect calitativ, având la bază unele criterii stabilite de elevii înșiși” [6].

L. Legendre precizează două condiții inerente necesare autoevaluării. Una dintre condiții se referă la stabilirea unor criterii și obiective clare de evaluare, iar a doua solicită elevului capacitatea de a face judecăți, aprecieri cât mai obiective despre el însuși [5].

L. Allal, precum și alți autori, consideră că în cadrul evaluării formative pot fi utilizate trei modalități de implicare activă a elevului în procesul evaluării [1]:

- Autoevaluarea, care reprezintă un demers autonom, ce permite celui care învață să verifice etapele procesului de învățare în baza unor instrumente de evaluare și să stimuleze progresele asupra unor aspecte precise; ea presupune un dialog cu sine însuși, o reflecție metacognitivă.
- Evaluarea mutuală reciprocă, care permite elevilor să-și însușească criteriile de evaluare stabilite în comun sau de către profesor.
- Co-evaluarea, care presupune evaluarea între elevi sau grupuri de elevi, cum ar fi schimbarea reciprocă a lucrărilor, reflecții, analize în comun asupra greșelilor evidențiate. Aceasta dă posibilitatea inițierii unui dialog între profesor și elevi în legătură cu abaterile apărute în aprecierile realizate.

Autoevaluarea, abordată prin prisma diferitor teorii, este un proces complex care influențează învățarea și dezvoltarea multilaterală a elevilor.

Teoria autoeficacității (Albert Bandura) se concentrează pe modul în care individul își evaluează propria competență și abilitate de a-și atinge obiectivele. Autoevaluarea în contextul autoeficacității este esențială, deoarece determină încrederea în sine și motivația pentru a aborda sarcini dificile [2]. Copilul care se evaluează în mod constant și în mod pozitiv are o autoeficacitate mai mare și este mai probabil să se angajeze în învățare și să încerce să-și depășească limitele. În contextul învățământului extrașcolar, unde autoevaluarea poate fi un instrument valoros pentru dezvoltarea abilităților și a încrederii în sine la copii. Autoevaluarea joacă un rol esențial în a determina cât de motivați sunt copiii pentru a aborda activități extrașcolare. Dacă un copil se evaluează pozitiv într-un anumit domeniu, acesta va fi mai dispus să se implice și să depună eforturi pentru a-și dezvolta abilitățile în acel domeniu. Autoevaluarea pozitivă poate contribui la dezvoltarea încrederii în sine la copii. Atunci când un copil își evaluează propria capacitate într-un domeniu și constată că a obținut succese sau progrese, acest lucru consolidează încrederea sa în propria capacitate de a face față provocărilor. Autoevaluarea oferă copiilor o modalitate de a monitoriza progresul lor personal. Ei pot urmări cât de mult au învățat și cât de bine au evoluat în timp. Această autoevaluare poate servi ca sursă de motivație și satisfacție personală. În concluzie, teoria autoeficacității subliniază importanța autoevaluării pozitive în învățământul extrașcolar.

Teoria auto-reglementării cognitiv-comportamentale (Zimmerman și Schunk) abordează autoevaluarea ca fiind un factor cheie în controlul și reglarea proceselor de învățare. Elevii învață să-și evalueze progresul, să-și identifice slăbiciunile și să-și ajusteze strategiile de învățare [7, 8]. Autoevaluarea le permite să se regleze și să se adapteze la sarcini și obiective în mod conștient. În cadrul cercurilor școlare, a activităților extracurriculare prin implicarea

elevilor în procesul de autoevaluare se încurajează asumarea responsabilității pentru propria învățare și autonomiei în gestionarea acesteia. Autoevaluarea face parte din procesul de autocontrol și autoreglare, care îi ajută să-și conducă învățarea în mod conștient.

Principiul învățământului centrat pe cel ce învață accentuează rolul autoevaluării în învățământul extrașcolar. Principiul învățământului centrat pe cel ce învață încurajează elevul să fie conștient de propriile sale nevoi de învățare și de progresul său. Prin autoevaluare, elevii pot să-și evalueze nivelul de înțelegere și să identifice zonele în care au nevoie de îmbunătățire în domeniul său de interes. Elevii învață să-și stabilească obiective personale în învățarea lor extracurriculară. Autoevaluarea îi ajută să-și identifice obiectivele, să-și monitorizeze progresul și să-și ajusteze eforturile în consecință pentru a atinge acele obiective. Învățământul centrat pe cel ce învață încurajează responsabilitatea și autonomia elevului în procesul de învățare. Autoevaluarea face parte din această responsabilitate, deoarece elevul este responsabil de monitorizarea și gestionarea propriului său progres. Astfel, principiul învățământului centrat pe cel ce învață subliniază faptul că autoevaluarea este un element esențial în procesul de învățare și dezvoltare a elevilor în activitățile extrașcolare; ajută elevii să devină conștienți de propriile nevoi de învățare, să-și seteze obiective personale și să-și monitorizeze progresul, promovând astfel o învățare autonomă și conștientă.

Teoriile menționate susțin ideea că autoevaluarea nu este doar un proces de evaluare, ci un instrument esențial în dezvoltarea abilităților, gândirii critice și motivației, contribuind la o învățare eficientă și la creșterea încrederii în sine a copiilor.

În baza abordărilor teoretice, identificăm valențele formative ale autoevaluării în învățământul extrașcolar. Aceste valențe sunt legate de modul în care autoevaluarea poate contribui la dezvoltarea competențelor și la învățarea eficientă în acest context:

- Autoevaluarea încurajează elevii să-și asume responsabilitatea pentru propria învățare și dezvoltare. Prin autoevaluare, ei devin mai autonomi în gestionarea procesului lor de învățare.
- Autoevaluarea oferă elevilor posibilitatea de a învăța din propriile lor experiențe și rezultate. Acest proces este esențial pentru învățarea și dezvoltarea continuă.
- Autoevaluarea ajută elevii să-și stabilească obiective personale în învățarea lor extrașcolară. Ei pot să-și evalueze progresul în funcție de aceste obiective și să-și ajusteze eforturile pentru a le atinge.
- Autoevaluarea promovează dezvoltarea gândirii critice și a abilităților metacognitive. Elevii învață să-și evalueze propriile strategii de învățare, să-și analizeze gândirea și să-și regleze abordările în funcție de nevoile lor.

- Autoevaluarea dezvoltă motivația și satisfacția personală a elevilor. Atunci când observă progresele pe care le-au realizat și realizează că acestea sunt rezultatul propriilor eforturi, aceștia sunt mai motivați să continue și să încerce să-și depășească limitele.
- Autoevaluarea încurajează adaptabilitatea și învățarea continuă. Elevii pot identifica punctele slabe, pot învăța din greșeli și pot ajusta strategiile pentru a-și atinge obiectivele.

Metodologie și rezultate

Evaluarea atitudinii cadrelor didactice față de autoevaluare în cadrul cercurilor școlare a fost realizată utilizând un eșantion de 35 cadre didactice din învățământul gimnazial și liceal. Metoda folosită pentru această evaluare a fost chestionarea.

Rezultatele acestei evaluări relevă o diversitate semnificativă în ceea ce privește experiența didactică a cadrelor didactice care au participat la studiu. În detaliu, se constată următoarele distribuții ale experienței didactice: 25% dintre cadrele didactice au o experiență de învățământ cuprinsă între 5 și 10 ani; 34% dintre respondenți au o experiență de predare cuprinsă între 10 și 15 ani; 41% dintre cadrele didactice au o experiență de învățământ mai mare de 15 ani.

La întrebarea „Cum se încadrează autoevaluarea în strategia de evaluare a elevilor în cadrul cercurilor școlare?”, cadrele didactice au oferit răspunsuri conform următoarelor date: 33% cadre didactice opiniază că autoevaluarea este o componentă principală în strategia de evaluare în activitățile extrașcolare; 64%- consideră că este o parte importantă, dar nu centrală și 3% din cadre didactice susțin că este o componentă suplimentară.

Conform întrebării „Ați utilizat metode de autoevaluare în activitățile nonformale/extrașcolare pe care le coordonați? Vă rugăm să oferiți exemple” am obținut următoarele rezultate prezentate în figura 1.

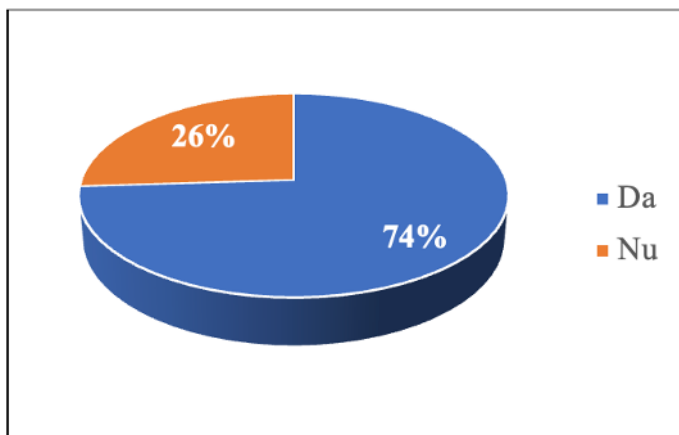

Figura 1. Utilizarea metodelor de autoevaluare de către cadrele didactice

Astfel, majoritatea cadrelor didactice (74%) utilizează metode de autoevaluare. Din tipologia metodelor de autoevaluare, au menționat metode diverse: jurnale de reflecție, chestionare de autoevaluare, criteriile de evaluare, grile de evaluare, fișe de observație (Figura 2). Aceasta demonstrează că profesorii sunt dispuși să experimenteze și să adapteze metodele de autoevaluare în funcție de nevoile specifice ale elevilor și ale programelor de învățământ extrașcolar.

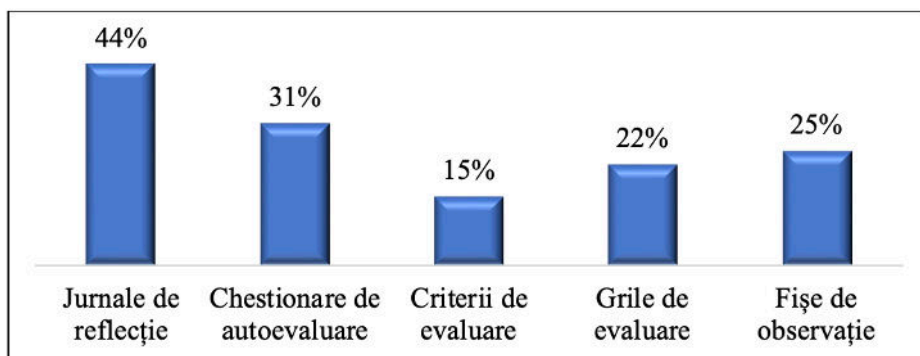

Figura 2. Metode de autoevaluare utilizate în cadrul cercurilor școlare

La întrebarea „Care sunt, în opinia dvs., avantajele autoevaluării în cadrul cercurilor școlare?”, cadrele didactice au oferit mai multe argumente. În mod generalizator, avantajele autoevaluării se referă la: dezvoltarea conștiinței de sine, îmbunătățirea abilităților de gândire critică, creșterea motivației de învățare, oferă feedback pentru îmbunătățirea demersului didactic extrașcolar, dezvoltă abilitățile metacognitive, promovează responsabilitatea personală.

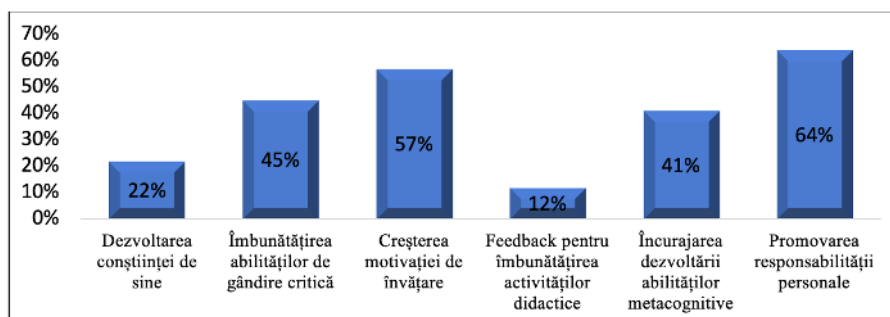

Figura 3. Opinia cadrelor didactice referitor la avantajele autoevaluării în cadrul cercurilor școlare

O întrebare din chestionar se referă la provocările întâlnite în implementarea autoevaluării în activitățile cercului școlar. Astfel:

- rezistența elevilor la autoevaluare - 31% au remarcat că unul dintre principalele obstacole este rezistența sau reticența elevilor în fața autoevaluării;

- dificultăți în dezvoltarea instrumentelor de autoevaluare - 43% se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea instrumentelor de autoevaluare eficiente și relevante pentru activitățile nonformale;
- evaluarea subiectivă - 49% se confruntă cu dificultăți în obținerea unei autoevaluări obiective, deoarece elevii pot fi subiectivi în evaluarea propriilor performanțe;

La întrebarea „Ce recomandări sau sugestii propuneți pentru îmbunătățirea procesului de evaluare și autoevaluare în cadrul cercurilor școlare?”, cadrele didactice au menționat:

- Dezvoltarea unor criterii de evaluare mai clare și transparente - 38% dintre cadrele didactice susțin această recomandare;
- Feedback constructiv și individualizat - 32% susțin oferirea de feedback detaliat și specific;
- Formare continuă pentru cadrele didactice - 36% consideră că formarea suplimentară ar fi benefică pentru dezvoltarea competenței de evaluare;
- Autoevaluare în echipă - 25% din cadre didactice susțin încurajarea elevilor să se autoevalueze și să evalueze colegii în cadrul unor proiecte de echipă sau activități colaborative.

În concluzie, evidențiem că autoevaluarea în cadrul cercurilor școlare este un factor cheie în transformarea învățării într-un proces continuu, care transcende limitele clasice ale procesului didactic și contribuie la dezvoltarea elevului în toate aspectele sale, prin automonitorizare, autoconștientizare și metacogniție. Astfel, cadrele didactice pot contribui la crearea unui proces de evaluare mai eficient și mai adaptat nevoilor și dezvoltării elevilor în cadrul educației nonformale.

Bibliografie

1. ALLAL L. Vers une pratique de l'évaluation formative. - Bruxelles: De Boeck Universite, 1991.
2. BANDURA A. Self-efficacy: The Exercise of Control. W. H. Freeman and Company. 1997.
3. FLAVELL J.H. Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive-Developmental Inquiry. American Psychologist, 1979, 34, pp. 906-911.
4. HATTIE J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. Routledge. 2008.
5. LEGENDRE R. Concevoir, évaluer, utiliser. Education, 2003.
6. SCALLON G. L'évaluation des apprentissages dans une approche par compétences, Saint-Laurent, Éditions du Renouveau Pédagogique inc. (ERPI), 2004.
7. SCHUNK D. H., ERTMER P. A. Self-regulation and academic learning: Self-efficacy enhancing interventions. In Boekaerts, M., Pintrich, P., & Zeidner, M. (Eds.), Handbook of self-regulation, (pp. 631-649). Elsevier. 2000.
8. SCHUNK D. H., ZIMMERMAN B. J. Social origins of self-regulatory competence. Educational psychologist, 1997, 32(4), pp. 195-208.